

Александра Т. Појовић

Дирекција за грађевинско земљиште и изградњу Београда Ј.П.

a_aleksandra@yahoo.com

ORCID ID: 0000-0002-6512-1634

РАДНОПРАВНА ЗАШТИТА ДАДИЉА

Сажетак: Делатност дадиље је специфична и високо сензитивна, с обзиром да обухвата чување и негу деце сагласно њиховом узрасу, бригу о физичком и психичком здрављу, безбедности, исхрани и хигијени, поштујући њихова права и персонални интереси и дигности. Ово постојећа дадиље обухвата и бригу о дневном одмору деце, игри, забави, школским обавезама, слободним активностима, а може да обухвати и одвођење и довођење деце из школе, на рекреативним и додатним едукативним активностима уз конструисано праћење и унапређивање њихове физичке, емоционалне, интелектуалне и социјалне развоја. Едукација и васпитање деце су исто тако, значајан семенит делатности дадиље, као и подучавање животином и социјалним вештинама, сагласно инструкцијама родитеља. Имајући у виду, особености и природу посла дадиље, намеће се потреба, да се прецизније утврди њихова радноправна заштита у праву Републике Србије. Стварањем прецизније законодавне оквира за обављање посла дадиље осигурило би се вишеструка користи: дадиље би добиле више степен радноправне заштите, а родитељи и деца већу сигурност, јер би се омогућило да се о деци брину професионално осособљена лица у адекватно уређеном простору, на прописани начин, под конструисаним надзором и контролом надлежних институција над њиховим радом.

Кључне речи: радни однос, радноправна заштита, дадиља.

УВОД

Разматрање радноправног статуса дадиља у праву Републике Србије има за циљ да анализира постојеће стање у регулативи и пракси Републике Србије и да утврди мере за унапређење природе, обима посла и радноправне заштите. Професионализација посла дадиље намеће се као потреба због

регулисања адекватног нивоа бриге и заштите деце од стране едукованих лица, а и у циљу обезбеђивања радноправне заштите извршилаца. Потреба за адекватно радноправно регулисање статуса дадиље посебно се идентификује у случају обављања послова у дому родитеља/старатеља деце у ком случају у пракси често се не примењују радноправне заштитне норме, ускраћује се или ограничава право на рад и друга права у вези са радом. Често у пракси услови рада запослених у домаћинству (укључујући и дадиље), зависе од добре воље послодавца, с обзиром да су саставни део сфере његовог приватног живота. Запослени у домаћинству послодавца суочавају се са бројним неправилностима у погледу трајања радног времена и постојања неплаћеног прекорременог рада, непоштовања прописа из области безбедности и здравља на раду, односно из непоштовања прописа из области заштите приватности,¹ услед инсталираних система видео надзора.² Исто тако, често лица која обављају послове у домаћинству послодавца немају обезбеђену здравствену заштиту и друга права у случају болести, смањења или губитка радне способности и старости, материјално обезбеђење за време привремене незапослености, као и право на друге облике заштите. Запослени у домаћинству послодавца (попут великог броја запослених у другим делатностима) суочавају се и са бројним ризицима попут: несигурности запослења (опстанак радног ангажовања зависи од потреба домаћинства и престаје када порасту деца коју запослени чува); несигурности зарада и исплате недовољних зарада, а присутан је и ризик од експлицитног искључења из заштитног законодавства или уређивања нижег степена заштите.³

¹ Регулисање рада кућног помоћног особља (укључујући и дадиље) подразумева и јасну квантификацију различитих елемената који чине природу овог посла и самим тим утврђивање висине зараде, сагласно времену проведеном на раду, времену приправности и животних услова за лица којима је обезбеђено становање код послодавца. Потреба да се обезбеде достојанствени услови рада посебно се намеће код лица којима је обезбеђено становање код послодавца, с обзиром да се често у пракси не поштује њихово радно време, посебно ако су ангажовани на пример: да брину о бебама у току ноћи, да чувају децу са посебним потребама или да брину о деци у случају болести и прехлада. Jennifer N. Fish, *Domestic workers of the world unite! A global movement for dignity and human rights*, New York University press, New York 2017, 118.

² Видео надзор треба да се користи уз примену принципа транспарентности у његовој имплементацији у процесу рада са просторним и временским ограничењима, односно да се не употребљава у просторијама у којима се непосредно не спроводи процес рада и ван радног времена. Предраг Јовановић, Дарко Божичић, „Право запосленог на приватност као сегмент безбедности и здравља на раду“ *Зборник радова Правној факултету у Новом Саду*, 3/2018, 864.

³ Љубинка Ковачевић „Плаћени рад у домаћинству послодавца“ *Радно и социјално право*, XVII (2/2013), 88.

1. РАДНОПРАВНА ЗАШТИТА ДАДИЉА У ДОМАЋЕМ ПОЗИТИВНОМ ПРАВУ

Разматрање радноправне заштите предметне категорије лица првенствено подразумева дефинисање самог појма „дадиља“, међутим позитивно законодавство Републике Србије изричито не уређује његов правни опсег, а ни природу предметних послова. Послодавац у смислу Закона о раду може да буде домаће, односно страно физичко лице које запошљава, односно радно ангажује, једно или више лица.⁴ Самим тим, послодавац може да буде физичко лице када закључивањем уговора о раду запошљава једног или више запослених.⁵ Послодавци са својством физичког лица могу да закључе уговор о раду, уколико поседују способност за закључење уговора и за слободно располагање имовином. У улози послодавца може се наћи и физичко лице са својством предузетника или припадника слободне професије, који могу да учествују у поступку заснивања радног односа или да овласте друго лице. Физичко лице као субјект у поступку заснивања радног односа појављује се на пример, приликом заснивања радног односа за плаћени рад у домаћинству.⁶ Послодавац запослених у домаћинству може да буде не само физичко лице, већ и породица, тако да супружници могу да се појаве заједно у улози послодавца, а уколико се у овој улози јавља само један од њих, сагласно породичном законодавству за обавезе поводом ангажовања запосленог за рад у домаћинству одговарају заједно као солидарни дужници.⁷ Обављање послова дадиље посредно је нормативно регулисано Законом о раду Републике Србије, који предвиђа да радни однос може да се заснује за обављање послова кућног помоћног особља, који могу да обухвате и обављање послова дадиље.⁸ Самим тим, сагласно позитивном праву Републике Србије радни однос за обављање послова дадиље не може да се закључи са супружником, усвојоцем или усвојеником, крвним сродником у правој линији

⁴ Чл. 5, ст. 2 Закона о раду Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – УС, 113/17, 95/18 – аутентично тумачење.

⁵ Бранко Лубарда, *Радно право – Расправа о достојанству на раду и социјалном дијалогу*, Правни факултет Универзитета у Београду Центар за издаваштво и информисање, Београд 2012, 15.

⁶ Љубинка Ковачевић, *Заснивање радног односа*, Универзитет у Београду, Правни факултет, Београд 2021, 426 и 427.

⁷ Зоран Ивошевић, *Радно право*, Правни факултет Универзитета Унион, ЈП Службени гласник, Београд 2009, 66.

⁸ Радно законодавство Републике Србије треба да се развија у смеру модернизовања појма послодавца, тако што ће обухватити и платформски рад (у пракси је присутно и пружање услуга чувања деце из даљине коришћењем комуникацијских апликација). Сенад Јашаревић, Горан Обрадовић, „Актуелност радног права Србије и нови изазови“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 92/2021, 50.

без обзира на степен сродства и у побочној линији до другог степена сродства и са тазбинским сродником до другог степена сродства. Уговором о раду којим се заснива радни однос за обављање послова дадиље може да се уговори исплата дела зараде и у натури (мора да буде новчано изражена), обезбеђивањем становања и исхране или само становања или исхране. Од посебног значаја је да се истакне да гарантовани минимум зараде који се обрачунава и исплаћује у новцу не може бити нижи од 50% од зараде запосленог, а прецизира се у уговору о раду. Уколико је зарада уговорена парцијално у новцу, а парцијално у натури, за време одсуствовања са рада уз накнаду зараде дадиљи се исплаћује накнада зараде у новцу.⁹

Покушаји да се одговори на бројна правна и практична питања везано за уређивање радног ангажовања дадиља учињени су нацртом Закона о радном ангажовању због повећаног обима посла у одређеним делатностима, који разматра радно ангажовање ван радног односа на одређеним пословима, услед повећаног обима посла послодавца, које је повременим карактера, укључујући и сезонске послове. Прецизније је дефинисан појам послодавца који је одређен као физичко лице које за личне потребе и потребе чланова свог породичног домаћинства или других лица о којима се стара ангажује лице на пословима чувања деце. Нацртом закона прописано је и ограничење у погледу трајања радног ангажовања, тако што је одређено, да послодавац може да ангажује лице на пословима помоћи у кући највише 120 радних дана у календарској години.¹⁰ И поред тога што предметни Нацрт закона уређује обављање послова чувања деце дефинисањем врсте радног ангажовања, задужења за порезе и доприносе, одређивањем радног времена, одмора, права на безбедност и здравље на раду, новчану накнаду за рад, као и друга права радно ангажованих лица и обавезе послодавца, због врсте ангажовања и дужине трајања истог, целисходније би било да се предметна материја подробније уреди посебним законом и пратећим подзаконским актима. Наиме, нацртом Закона о радном ангажовању због повећаног обима посла у одређеним делатностима послови чувања деце се идентификују као рад ван радног односа, повременим карактера, а у пракси код бројних послодаваца постоји потреба за континуираним пружањем ових услуга. С друге стране, Закон о раду пружа могућност за заснивање радног односа за обављање послова кућног помоћног особља,¹¹

⁹ Чл. 45 Закона о раду Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – УС, 113/17, 95/18 – аутентично тумачење.

¹⁰ Чл. 1-5 Нацрта Закона о радном ангажовању због повећаног обима посла у одређеним делатностима <https://www.minrzs.gov.rs/sr/dokumenti/predlozi-i-nacrti/sector-za-rad-i-zapostlavanje/javni-poziv-za-ucesece-u-javnoj-raspravi-o-nacrtu-zakona-o-radnom-angazovanju-zbog-povecanog-obima-posla-u-odredjenim-delatnostima>, 25. август 2022. године.

¹¹ Плаћени рад у кући (*domestic work*) је растући сектор и у Европи (посебно атрактиван за мигранткиње) у ком се исто тако утврђују бројни сегменти у којима може да се оствари напредак у регулативи и пракси, попут омогућавања равнотеже између посла и приватног

али не даје одговоре на бројна правна и практична питања која се постављају приликом реализације послова чувања и бриге о деци. Самим тим, намеће се као неопходност изградња прецизнијег нормативног оквира, који ће одредити права и обавезе и послодавца и дадиље. Посебно имајући у виду, да заштита жена на раду и у вези са радом обухвата заштиту с обзиром на њихову психо – физичку конституцију, с аспекта еманципације и изједначавања са мушкарцима у остваривању људских права, као и из угла улоге жена у биолошкој репродукцији становништва.¹² Исто тако, потребно је да се обезбеди пуна практична примена флексибилних облика рада, применом концепта флексибилности,¹³ који подразумева флексибилност тржишта рада, организације рада и радних односа, усклађивање посла и приватног живота, сигурност запослења и социјалну заштиту.¹⁴

2. РАДНОПРАВНА ЗАШТИТА ДАДИЉА У УПОРЕДНОМ ПРАВУ

2.1. Радноправна заштита дадиља у Републици Хрватској

С циљем да нормативно регулише обављање послова дадиље, Република Хрватска донела је Закон о дадиљама у ком је прецизирано да се под појмом дадиља подразумева физичко лице које предметну делатност обавља као предузетник или је запослена код предузетника који обавља делатност дадиље и која је уписана у именик дадиља. Од посебног значаја је да се истакне да термини у предметном закону, који имају родно опредељење се подједнако односе на мушки и на женски род, тако да посао дадиље под једнаким условима могу да обављају и жене и мушкарци. Поред појма дадиља, прецизира се и појам помоћна дадиља, који обухвата физичко лице које је запослено код предузетника који обавља делатност дадиље и лично и непосредно пружа помоћ дадиљи у чувању и нези деце, а уписана је у именик помоћних дадиља.

Делатност дадиље обухвата чување, бригу и негу деце до узраста од 14 година у стамбеном простору у ком дадиља станује, пословном простору или стамбеном простору родитеља. Наиме, дадиља своју делатност може да

живота и промоције родне равноправности. Vera Pavlou, „Whose equality? Paid domestic work and EU gender equality law“, *European equality law review* 2020 (1), 46. <https://eprints.gla.ac.uk/219106/1/219106.pdf>, 01. септембар 2022.

¹² Предраг Јовановић, „Посебна радноправна заштита појединих категорија радника“ *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 4/2015, 1460.

¹³ Сенад Јашаревић, „Флексибилизација рада – решење или заблуда“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 4/2012, 191.

¹⁴ Roger Blanpain, *European labour law*, Wolters Kluwer Law & business, Fourteenth and revised edition, Alphen aan den Rijn 2013, 284.

обавља у стамбеном простору у ком станује, под условом да има доказ о коришћењу и да је надлежни орган утврдио да исти испуњава прописане услове. Делатност дадиље може да се обавља и у пословном простору за који дадиља има доказ о коришћењу и који мора да испуњава прописане техничко – функционалне услове,¹⁵ а може да се обавља и у стамбеном простору

¹⁵ Делатност дадиље може да се обавља само у стамбеном или пословном простору, који предузетник има у власништву, сувласништву, најму или закупу. Да би се обезбедио континуитет у пружању предметних услуга уговори о најму или закупу морају бити закључени у трајању од најмање три године од дана подношења захтева за утврђивање испуњавања услова. Уколико постоји намера да се делатност дадиље обавља у стамбеном простору, предузетник у поступку утврђивања испуњености услова мора да достави писану сагласност (оверену код јавног бележника) свих пунолетних чланова домаћинства. Исто тако, уколико се простор у ком се намерава да се обављају послови чувања, бриге и неге деце налазе у сувласништву у поступку утврђивања испуњености услова мора да достави писана сагласност за обављање делатности (оверена код јавног бележника) свих сувласника. Стамбени или пословни простор који се користи за обављање послова дадиље треба да испуни бројне техничко – функционалне услове да би омогућио несметан и безбедан боравак деце. Наиме, стамбени или пословни простор који се користи за обављање послова дадиље мора да има прилаз (по потреби и за децу која користе инвалидска колица), као и простор за игру односно боравак деце на отвореном, а који мора безбедним путем да буде повезан са стамбеним или пословним простором (уколико се у близини не налази парк или игралиште). У циљу заштите безбедности деце, стамбени или пословни простор морају да буду ограђени оградом чија висина износи најмање 1,20 m са вратима на којима деци није доступна квака, чиме се онемогућава да дете самостално напусти простор. Базени, фонтане или друге играчке у којима се стално налази одређена количина воде или други објекти који представљају потенцијалну опасност за децу, морају бити заштићени на начин да се онемогући самосталан приступ деци. Уколико стамбени или пословни простор има балкон, лођу или терасу, морају да буду ограђени оградом висине најмање 1,20 m без могућности да се деца попну на ограду, а уколико се ограда састоји од вертикалних шипки, размак између њих не сме да буде већи од 9 cm. Од посебног значаја је да се истакне да стамбени или пословни простор мора да буде редовно одржаван, уредан, чист, да поседује дневно светло, могућност природног проветравања, равномерно грејање, прикључак на електричну и телефонску мрежу, прикључак и инсталације за довод питке воде и одвод отпадних вода, а мора да поседује и апарат за гашење пожара, детектор дима и кутију за прву помоћ. У циљу остваривања безбедности деце у стамбеном, односно пословном простору морају да буду заштићене утичнице, електричне инсталације, места отворене ватре, отворена и грејна тела на плин. Исто тако, степенице морају да имају ограду односно рукохват по целој дужини и морају да буду ограђене у почетном и завршном делу. Средства за чишћење, лекови и други опасни предмети не смеју да буду доступни деци, а уколико се у стамбеном или пословном простору налази кућни љубимац који представља опасност за безбедност деце, мора да буде смештен у простор у ком деца немају приступ. Сва деца сагласно свом узрасту, предузетник који обавља делатност дадиље, као и дадиље односно помоћне дадиље које су запослене код предузетника који обавља делатност дадиље и чланови домаћинства предузетника, када се делатност дадиље обавља у стамбеном простору, морају бити упознати са својим обавезама у оквиру плана евакуације у случају пожара или других непогода. Стамбени или пословни простор мора да има обезбеђену просторију за: припрему хране (са неопходном кухињском опремом); дневни баратак; спавање; одржавање личне хигијене; пресвлачење, преобување и одлагање дечије гардеробе; боравак и игру. Стамбени или пословни простор у ком се обавља

родитеља детета, односно лица коме је на основу одлуке надлежног органа дете поверено на чување и одгајање. Важно је да се истакне да послови дадиље који се обављају у оквиру регистроване делатности у стамбеном простору родитеља, може да обавља само предузетник, самостално, личним радом, без помоћи другог лица. У циљу адекватне бриге о деци, прописано је ограничење да делатност дадиље не може да се врши у стамбеном простору у којем би због болести члана домаћинства или потребе за негом члана породице било угрожено здравље или други интереси детета. Исто тако, имајући у виду потребу да се обезбеди адекватан психо – социолошки развој детета, регулисано је и ограничење да дадиља не може да обавља предметне послове у свом стамбеном простору уколико су поремећени односи чланова домаћинства који ту живе. Испуњеност услова у погледу адекватности стамбеног простора по службеној дужности утврђује надлежни породични центар у поступку издавања решења о испуњавању услова за обављање делатности дадиље. Нормирано је ограничење да делатност дадиље не може да се обавља у стамбеном или пословном простору у ком се пружају услуге породичног смештаја или хранитељства.¹⁶

Делатност дадиље може да обавља предузетник који испуњава прописане услове или дадиља може да буде запослена код предузетника. Делатност дадиље може да се обавља у организационом облику предузетника, уколико је субјект уписан у регистар предузетника за обављање делатности дадиље, односно уписан у именик дадиља, те уколико има пословни или стамбени простор и захтевану опрему која испуњава услове за обављање делатности дадиље (предметни услов не мора да буде испуњен, уколико се делатност дадиље обавља у стамбеном простору родитеља). Посао дадиље може да обавља пословно способно лице, које поседује општу здравствену способност за рад што доказује потврдом овлашћене здравствене установе или специјалисте медицине рада у приватној пракси. Дадиља треба да има пребивалиште, односно одобрен боравак у Републици Хрватској и да познаје хрватски језик и латинично писмо (што се доказује дипломом или другом одговарајућом исправом надлежне образовне установе), осим уколико је у питању лице које је држављанин државе чланице Европске уније и државе уговорнице Уговора о Европском економском простору. Да би одређено лице обављало послове дадиље, потребно је да има најмање средњу стручну спрему, да је стручно оспособљено за обављање предметних послова, односно да је уписано у именик дадиља.

делатност дадиље мора бити опремљен и безбедним играчкама, да садржи и опрему за игру, као и намештај који је функционално пригодан за боравак, исхрану и спавање деце. Чл. 2-9 и чл. 13 *Pravilnika o uvjetima prostora, opremljenosti prostora odgovarajućom opremom i ostalim uvjetima za obavljanje djelatnosti dadilje*, *Narodne novine*, br. 74/13 i 27/20.

¹⁶ Чл. 3 – 5, чл. 11, чл. 12 и чл. 17 *Zakona o dadiljama Republike Hrvatske*, *Narodne novine*, br. 37/13 i 98/19.

С обзиром, да посао дадиље подразумева бригу о деци, разумљиве су сметње за обављање предметне делатности, које уколико су присутне онемогућавају кандидату да обавља посао дадиље. Наиме, посао дадиље може да обавља лице које није правноснажно осуђено и против кога се не води кривични поступак за кривична дела против живота и тела, против слободе и права човека и грађанина, против вредности заштићених међународним правом, против полне слободе и полног интегритета, против части и угледа, против брака, породице и омладине, против имовине и против здравља људи. Изречена прекршајна санкција за насиље у породици, односно сигурносна мера или заштитна мера забране обављања делатности правноснажном судском пресудом, решењем о прекршају или одлуком надлежног тела док та мера траје, односно мера за заштиту права и добробити детета, представљају сметње за обављање делатности дадиље. Послове помоћне дадиље може да обавља лице које испуњава све напред наведене услове (осим услова који се односи на стручно оспособљавање), код којег нису присутне напред наведене сметње и које је уписано у именик помоћних дадиља. Од посебног значаја да се истакне је и правило да када се чување, брига и нега деце обавља у стамбеном простору дадиље напред наведене сметње за обављање предметне делатности у погледу осуђиваности, покренутог кривичног поступка, прекршајне санкције за насиље у породици, односно сигурносне мере или заштитне мере забране обухватају и чланове домаћинства дадиље.

Од посебног значаја је да се истакне и дужност предузетника да закључи уговор о осигурању од одговорности за штету коју би детету, родитељу или трећим особама могао да проузрокује обављањем делатности дадиље (осигураници су дадиље и помоћне дадиље), који покрива општу и одговорност из делатности (професионалну одговорност), с тим да је прописана и најнижа осигурана свота, као и обавеза обнављања уговора о осигурању.¹⁷

Уколико се делатност дадиље обавља у стамбеном или пословном простору истовремено могу да се чувају највише шесторо деце до навршених 14 година живота, с тим да уколико је у питању стамбени простор у укупан број деце урачунавају се и деца предузетника до навршених десет година живота, а укупан број деце се умањује за једно дете ако предузетник има једно или двоје своје деце школског узраста до навршених десет година живота, односно за двоје деце ако има троје или више своје деце школског узраста до навршених десет година живота.

Обављање делатности дадиље ограничава се на бригу о највише једном детету млађем од годину дана, односно највише једном детету са сметњама у развоју (у којим случајевима се укупан број деце смањује за једно дете). С обзиром, на повећан ниво обавеза регулисано је и ограничење да се чување,

¹⁷ Чл. 7-10 и чл. 13 Закона о dadiljama Republike Hrvatske, *Narodne novine*, br. 37/13 i 98/19.

брига и нега могу обављати за највише једно дете млађе од годину дана, које има сметње у развоју (у ком случају се укупан број деце смањује за двоје). Исто тако, не могу истовремено да се чувају дете млађе од годину дана и дете са сметњама у развоју. Од значаја за регулисање радноправне заштите дадиља је и могућност предузетника да повећа обим пословања и број деце које чува, уколико запосли једну или више дадиља или помоћних дадиља. Приликом обављања делатности дадиље у стамбеном простору родитеља може да се чува једно или више деце тих родитеља.

У циљу заштите физичког и психичког здравља детета и омогућавања адекватног социјално – едукативног развоја, дадиља приликом обављања послова у обавези је да примењује стечена знања и вештине, поштујући права детета, његов најбољи интерес, као и етичка и стручна начела и сагласно узрасту треба да: води бригу о здрављу и безбедности детета, о уравнотеженој, разноврсној и здравој исхрани и о хигијени, као и да му помаже приликом купања, облачења и исхране; води бригу о дневном одмору, игри, забави, школским обавезама, слободним активностима; одводи и доводи дете из школе, на рекреативне и додатне едукативне активности, као и да води бригу о временским, безбедносним и хигијенским условима у којима се дете непосредно налази. Сензитивност природе послова дадиље огледа се и у потреби да подучава дете животним и социјалним вештинама и да води бригу о његовом емоционалном, физичком, интелектуалном и социјалном развоју. Дадиља треба да прати инструкције и да поступа у складу са упутствима родитеља (осим уколико су супротни добробити детета), а потребно је и да остварује редовну комуникацију с њима о здравственом стању детета уз додатну обавезу да води евиденцију о променама здравственог стања детета, да тој терапији лековима и посебном режиму исхране.

Међусобни односи везани за чување, бригу и негу детета између родитеља и предузетника уређују се писаним уговором, који мора да садржи њихове и податке о детету, по потреби и податке о посебној здравственој заштити детета, као и податке о простору и временском периоду у ком се пружа услуга. Предузетници који обављају послове дадиље у обавези су да сачине адресар деце које чувају, као и информацијске картице за хитне случајеве које поред основних садрже и податке о здравственим потешкоћама или посебним потребама, уколико их дете има, као и контакте за хитне случајеве.¹⁸

У циљу адекватног обављања послова дадиље од посебног значаја је њихова стручна оспособљеност, која се стиче завршавањем усвојеног програма оспособљавања,¹⁹ а надаље се стручно усавршавају учешћем на стручним семинарима, курсевима и стручним скуповима.

¹⁸ Чл. 15 и чл. 16, чл. 20 – 21 Закона о dadiljama Republike Hrvatske, *Narodne novine*, br. 37/13 i 98/19.

¹⁹ Након окончања програма стручне едукације дадиља је оспособљена самостално да: брине о здрављу и безбедности деце до 14 година живота; брине о емоционалном, телесном,

Надлежни породични центар доноси решење о испуњавању услова за обављање послова дадиље (против ког се може изјавити жалба министарству

интелектуалном и социјалном развоју детета; спроводи уравнотежену, разноврсну и здраву исхрану детета; одржава хигијену и облачи децу; организује игру, рекреацију и забаву детета; надзире школске обвезе и остале активности сагласно инструкцијама родитеља, као и да примењује правила безбедности и здравља на раду, заштите од пожара и пружања прве помоћи. Програм оспособљавања састоји се од теоријског дела и практичне наставе (у домовима за децу без родитељског старања, здравственим установама, образовно – васпитним установама и код других дадиља). Наставна целина која обрађује заштиту на раду и прву помоћ оспособљава дадиље, између осталог, да спроводе мере евакуације, да сузбијају панику и спасавају децу, рукују ручним апаратима за гашење пожара, брину о телесној безбедности и превенцији повреда код детета, да користе опрему за пружање прве помоћи при уганућу и прелому екстремитета, при опеклинама и смрзотинама, крварењу, убоду, угризу, као и технике оживљавања. У оквиру наставне целине која разматра организацију рада, дадиље се оспособљавају да организују предузетничко пословање обрадом процеса регистрације предузетничке делатности, вођења финансијске документације и књиговодства, а предмет едукације су и основи радног права, посебно заснивање и престанак радног односа, годишњи одмори, евиденција радника и зарада. Едукација дадиља обухвата и рад на њиховим комуникацијским вештинама, посебно приликом рада са децом са сметњама у развоју, уз разматрање улоге дадиље у поштовању достојанства детета у односу на његову узраст, религијске и културолошке обичаје породице, као и улоге дадиље у превенцији вршњачког насиља и промовисања ненасилног решавања сукоба између деце. Програм оспособљавања дадиља обухвата и проучавање: основних емоционалних, интелектуалних и психо – социјалних обележја; дечије развојне психологије; прихватљивог понашања, као и индикатора злостављања и занемаривања детета и поступања дадиља у таквим случајевима. Проучавањем основа предшколске и школске педагогије дадиље се едукују да брину о деци раног, предшколског и школског узраста, као и о деци са сметњама у развоју, односно са надареном и креативном децом. Програм оспособљавања садржи и основна начела заштите здравља детета и обухвата следеће целине: мере које дадиља треба да предузме у циљу заштите здравља детета; поступке дезинфекције и стерилизације; правила о складиштењу намирница и поступање са храном која се не конзумира одмах након припреме; прехранбене навике здравог детета и деце са поремећајем у исхрани због психо – социјалних потешкоћа; симптоме заразних и других болести код деце и поступање дадиље; облачење и нега детета према узрасту и индивидуалном развоју (мењање пелена, купање); планирање недељног јеловника, као и основе здраве исхране. Сегмент – активности детета има за циљ да оспособи дадиљу да користи игру као стимуланс за психо – физички и социјални развој детета, проучавањем различитих врста игара сагласно узрасту деце, физичке активности; обављање школских и других обвеза, као и безбедно коришћење савремених технологија. Након окончаног програма оспособљавања дадиља врши се завршна провера знања, која обухвата писмену или усмену проверу стручних садржаја који су неопходни за обављање послова дадиље и практичну проверу. Тач. I и II Оdluke о donoшењу Програма оспособљивања за послове дадиље, *Narodne novine*, бр. 89/2013. Из области заштите на раду, прве помоћи, организације рада, основа предшколске и школске педагогије, едукују се за посао дадиље и лица која имају завршен 1, 2, или 3 степен високог образовања учитељског, педагошког, психолошког, едукативно-рехабилитацијског смера, односно који имају завршене студије социјалне педагогије, логопедије, социјалног рада и сестринства. Тач. 1.1. Оdluke о dijелу programa оспособљивања за послове дадиље који су дужне похађати особе које имају завршену 1., 2. или 3. разину високог образовања смјера: учитељски, педагошки, психолошки, едукацијско-рехабилитацијски студиј, студиј социјалне педагогије, студиј логопедије, студиј социјалног рада и студиј сестринства, *Narodne novine*, бр. 108/13, 111/13.

надлежном за социјалну политику у року од 15 дана од дана доставе решења) на основу поднетог захтева уз ког се примарно доставља: акт о упису предузетника у одговарајући регистар; решење надлежног органа о испуњавању просторних услова; решење о упису предузетника у именик дадиља; уговор о осигурању са овлашћеним осигуравајућим друштвом за случај одговорности за штету насталу обављањем делатности дадиље, као и доказ о праву коришћења пословног или стамбеног простора у ком се планира обављање делатности дадиље. Исто тако, испуњеност услова за обављање послова помоћне дадиље утврђује надлежни породични центар, а на основу достављене документације.²⁰ Јавни регистар лица која обављају делатност дадиље,²¹ води надлежни породични центар, као и именик дадиља и именик помоћних дадиља²² за подручје за које је надлежан. Предузетник који обавља делатност дадиље у обавези је да пријави сваку промену података који се евидентирају у регистар, породичном центру надлежном за вођење регистра у року 30 дана од дана настанка промене, ради њиховог евидентирања. По службеној

²⁰ Чл. 22 – 24 Zakona o dadiljama Republike Hrvatske, *Narodne novine*, br. 37/13 i 98/19.

²¹ Регистар садржи следеће податке: регистарски број уписа; датум уписа; број и датум решења породичног центра о испуњавању услова за обављање делатности дадиље; основне податке о предузетнику (назив и седиште, матични број, ПИБ, адресу пословања, контакт податке); имена и презимена дадиља и помоћних дадиља које су запослене код предузетника, који обавља делатност дадиље, као и назив осигуравајућег друштва код ког је предузетник осигуран. Уколико је предузетнику од стране надлежних органа одобрено обављање делатности дадиље у стамбеном или пословном простору, регистар осим напред наведених података садржи и следеће податке из решења о испуњавању просторних услова за обављање делатности дадиље: ознаку стамбеног или пословног простора у ком му је одобрено обављање делатности дадиље; број и датум решења којим је утврђено да простор испуњава услове; највећи број деце за чије чување предметни стамбени или пословни простор испуњава услове и податак о томе да ли предметни пословни или стамбени простор испуњава услове за боравак теже покретне или деце у инвалидским количима. Чл. 4 Pravilnika o obliku, sadržaju i načinu vođenja registra osoba koje obavljaju djelatnost dadilje, te obliku, sadržaju i načinu vođenja imenika dadilja i imenika pomoćnih dadilja, *Narodne novine*, br. 96/13.

²² У јавни именик дадиља, односно именик помоћних дадиља (чији су подаци доступни преко интернет странице надлежног породичног центра) уписују се подаци о дадиљама, односно помоћним дадиљама, којима је надлежни породични центар на ком дадиља односно помоћна дадиља има пребивалиште или одобрен боравак издао решење о упису. Именик дадиља и именик помоћних дадиља садрже следеће податке: регистарски број уписа у именик дадиља, односно помоћних дадиља; датум уписа; број и датум решења породичног центра о упису у именик; податке о дадиљи, односно помоћној дадиљи: име, презиме, место и адреса становања, телефон, стручна спрема, датум завршетка стручног оспособљавања, језик који говори, подаци о стручном усавршавању, држављанству, а уколико је запослена код предузетника, назив и седиште предузетника, матични број и контакт податке. Чл. 10-12 Pravilnika o obliku, sadržaju i načinu vođenja registra osoba koje obavljaju djelatnost dadilje, te obliku, sadržaju i načinu vođenja imenika dadilja i imenika pomoćnih dadilja, *Narodne novine*, br. 96/13.

дужности надлежни породични центар ће обрисати из регистра предузетника након извршности решења којим је утврђено да је престао да испуњава неки од прописаних услова за обављање делатности, а донеће решење о брисању ако предузетнику буде изречена заштитна мера забране обављања делатности, док та мера траје, односно ако предузетник буде обрисан из привредног регистра или уколико обавести надлежни породични центар о престанку обављања делатности. Против решења надлежног породичног центра може се изјавити жалба министарству надлежном за социјалну политику у року од 15 дана од дана доставе решења.²³

Дадиља, односно помоћна дадиља подноси захтев за упис у именик дадиља, односно помоћних дадиља надлежном породичном центру и прилаже захтеване доказе о испуњености услова, за које није предвиђено да се прибављају по службеној дужности. Надлежни породични центар доноси решење и врши упис дадиље у именик дадиља, односно помоћне дадиље у именик помоћних дадиља у року од 30 дана од дана подношења захтева. Против напред наведеног решења може да се изјави жалба министарству надлежном за социјалну политику у року од 15 дана од дана доставе решења. Дадиља, односно помоћна дадиља биће обрисана из именика дадиља, односно помоћних дадиља на основу решења надлежног породичног центра о брисању, уколико престане да испуњава прописане услове, на лични захтев или услед смрти дадиље, односно помоћне дадиље. Регулисана је и обавеза пријаве промене података који се уписују у именик дадиља, односно помоћних дадиља у року од 30 дана од дана настанка промене, а ради уписа у именик дадиља, односно именик помоћних дадиља.²⁴

Јединице локалне и регионалне самоуправе учествују у суфинансирању делатности дадиље, путем различитих програма и подстицајних мера. Инспекцијски надзор над спровођењем позитивних прописа из предметне области врши министарство надлежно за социјалну политику, путем својих инспектора, као и Државни инспекторат и друге инспекције, сагласно овлашћењима утврђеним посебним прописима.²⁵ Стручни надзор могу да врше и запослени надлежних породичних центара, а дадиље и помоћне дадиље подлежу здравственом надзору, као посебној мери за спречавање и сузбијање заразних болести. Инспектори и овлашћена лица надлежних породичних

²³ Чл. Закона о дадиљама Republike Hrvatske, *Narodne novine*, бр. 37/13 и 98/19.

²⁴ Чл. 28 – 30 и чл. 33-36 Закона о дадиљама Republike Hrvatske, *Narodne novine*, бр. 37/13 и 98/19.

²⁵ Инспекцијски надзор над применом радних стандарда у погледу ове категорије лица је знатно отежан, имајући у виду да радно место запосленог може да буде и дом послодавца. Мила Петровић, „Безбедност и здравље на раду запослених у домаћинству послодавца са посебним освртом на стандарде Међународне организације рада“, *Радно и социјално њраво* бр. 2/2019, 278.

центра овлашћени су: да проверавају и утврђују идентитет лица која обављају делатност и послове дадиље и активности везане уз ову делатност; да врше увид у опште и појединачне акте, пословну документацију, пословне просторије, опрему и уређаје;²⁶ да врше непосредан увид у условима и начину рада лица која обављају делатност дадиље; контролишу стање опреме, објеката, пословних и других просторија, функционалност и квалитет средстава, уређаја и опреме.²⁷ Предузетник, дадиља и помоћна дадиља над којима се спроводи надзор у обавези су да сарађују са инспекторима и овлашћеним лицима, да омогуће вршење надзора, да им дају на увид захтевану документацију и да им пруже потребне информације. Уколико се приликом вршења надзора утврди да предузетник обавља делатност дадиље супротно важећој нормативи, инспектор или овлашћена особа ће решењем наложити отклањање утврђених недостатака и неправилности у одређеном року, који не може бити дужи од 60 дана. Међутим, уколико утврђени недостаци и неправилности не буду отклоњени у датом року, инспектор или овлашћена особа решењем ће забранити обављање делатности дадиље, односно рад дадиље док се исти не отклоне. Против напред наведеног решења није допуштена жалба, али може да се покрене управни спор. С друге стране, уколико утврђени недостаци и неправилности представљају претњу за здравље и живот деце и запослених, инспектор или овлашћено лице ће без одлагања решењем да забрани обављање делатности дадиље све док се не отклоне констатовани недостаци и неправилности. За поступање супротно Закону о дадиљама Хрватске прописане су прекршајне санкције.²⁸

²⁶ Надзор се врши у стамбеном или пословном простору у ком се обавља делатност дадиље, док се у родитељском дому врши само на позив или уз сагласност родитеља. Чл. 5 Правилника о начину провођења надзора над обављањем дјелатности дадиље, *Narodne novine*, бр. 96/13.

²⁷ Начин вршења надзора над спровођењем Закона о дадиљама и прописа донетих на основу овог закона регулисан је посебним правилником у ком је између осталог прецизирано да по својој природи надзор може да буде редован (одвија се по утврђеном годишњем плану и програму) или ванредан (врши се поводом оправданих поднесака грађана или пријава других заинтересованих правних или физичких лица). Након окончаног надзора инспектор, односно овлашћено лице сачињавају записник, који између осталог садржи и податке о усмено изреченим мерама. У року од 30 дана од дана спровођења надзора, инспектор решењем одређује мере и рокове за отклањање утврђених неправилности, а овлашћено лице по обављеном надзору сачињава извештај са приказом утврђеног стања и мерама и роковима за отклањање утврђених недостатака у стручном раду лица која обављају делатност и послове дадиље. Чл. 2-10 Правилника о провођењу надзора над проведбом Закона о дадиљама и прописа донесених на основу тог Закона, *Narodne novine*, бр. 96/13.

²⁸ Чл. 37 – 43 Закона о дадиљама Републике Хрватске, *Narodne novine*, бр. 37/13 и 98/19.

2.2. Радноправна заштита дадиља у Републици Северној Македонији

За разлику од Републике Хрватске која је донела посебан закон којим је регулисан статус дадиље у праву Републике Северне Македоније предметна материја регулисана је Законом о заштити деце.²⁹ Наиме, предметним законом прецизирано је да физичка лица могу да обављају одређене послове бриге и васпитања деце предшколског узраста као професионалну делатност у стамбеном простору родитеља или стамбеном простору физичког лица или у другом адекватном стамбеном, односно пословном простору који испуњава прописане услове. Свако физичко лице које самостално обавља послове из области бриге и васпитања деце као професионалну делатност мора да поседује важећу лиценцу за неговатеља и решење којим се утврђује опсег послова из ове делатности. Физичко лице самостално може да обавља као професионалну делатност за најмање два сата дневно послове из области бриге, боравка, неге и исхране деце од предшколског узраста до шест година живота за највише петоро деце, као и за децу са сметњама у развоју за максимално двоје деце узраста до десет година живота. Да би физичко лице могло самостално да обавља послове из делатности бриге и васпитања деце као професионалну делатност, потребно је да има најмање средњу стручну спрему и да поседује општу и посебну здравствену способност. Исто тако, потребно је да му није одузето вршење родитељског права, да му није одузета или ограничена пословна способност, да му није изречена казна правноснажном судском пресудом, којом је осуђено за кривично дело породичног насиља, одузимање малолетног лица, односно за небригу, злостављање или инцест, за кривично дело против полне слободе без обзира на изречену санкцију, а предметне послове не може да обавља ни лице код ког је у складу са законом утврђено дискриминаторско понашање. Прецизирање услова обављања послова бриге и васпитања деце предшколског узраста као професионалну делатност обухвата и регулисање да уколико се дете чува у стамбеном простору физичког лица или у другом адекватном стамбеном/ пословном простору, просторија у којој дете борави треба да има површину најмање 15 м². Просторије у којима се одвијају активности треба да буду међусобно функционално повезане, али одвојене од просторија које користи породица физичког лица које професионално обавља послове бриге и васпитања деце. Предметну делатност физичко лице не може да обавља у властитом дому, уколико има члана домаћинства који болује од неизлечиве заразне болести, који је зависник од алкохола, дроге или других психоделичних

²⁹ Закон за заштита на деца, *Службен весник на Република Македонија*, бр. 23/13, 12/14, 44/14, 144/14, 10/15, 25/15, 150/15, 192/15, 27/16, 163/17, 21/18, 198/18 и *Службен весник на Република Северна Македонија*, бр. 104/19, 146/19, 275/19, 311/20, 294/21 и 150/22.

супстанци или уколико је одраслом члану породице одузето или ограничено родитељско право. У циљу смањења трошкова пословања два физичка лица могу удружено да обављају послове бриге и васпитања деце предшколског узраста у заједничким просторијама површине најмање 30 м², тако што свако сноси одговорност за обављање послова из свог делокруга пословања.³⁰ Физичко лице које самостално обавља послове бриге и васпитања деце као професионалну делатност, може у складу са посебним прописима да ангажује и волонтера, који треба да поседује и лиценцу за неговатеља о чему обавештава Министарство рада и социјалне политике Републике Северне Македоније.³¹

Захтев за обављање послова из области бриге и васпитања деце као професионалну делатност подноси се Министарству рада и социјалне политике Републике Северне Македоније. Након што утврди да су испуњени услови за обављање послова, надлежни министар у складу са мишљењем трочлане комисије, подносиоцу захтева издаје решење за обављање конкретних послова из делатности, а у даљем року од 15 дана од дана пријема решења физичко лице врши упис у Централни регистар Републике Северне Македоније.³² Против донетог решења може да се изјави жалба у другом

³⁰ Простор у ком се обавља делатност бриге и васпитања деце предшколског узраста као професионална делатност у властитом дому (домаће збрињавање деце), може да буде смештен у индивидуалном или колективном стамбеном објекту и да обухвата: прихват детета у дому физичког лица; престој, збрињавање и негу у зависности од узраста детета; обезбеђивање дневног одмора у зависности од узраста детета; обезбеђивање правилне и адекватне исхране детета; бригу за хигијену прехранбених производа за припрему obroka, просторије где се припрема храна, као и просторију где се деца крећу и бораве; бригу за безбедност детета и предавање детета родитељима/старатељима након окончања престоја. Простор за збрињавање деце између осталог, треба да буде уредан, чист, дезинфикован једном дневно и равномерно загрејан на температури од 20-22°C са природном дневном светлошћу. Опрема и намештај (столови, креветићи, ормарићи) за рад физичких лица који обављају домаће збрињавање деце треба да буду функционални, лако преносиви, стабилни, прилагођени узрасту деце и да омогућавају несметано кретање, исхрану и спавање. Потребно је да простор буде опремљен и комплетом за пружање прве помоћи, постељинама, пеленама и играчкама, које су у складу са психо – физичким карактеристикама, развојним могућностима и потребама детета, а потребно је и да испуњавају услове здравствене исправности. Чл. 2 -10 Правилник за поблиските услови, критериуми и начинот на вршење на одредени работи од дејноста згрижување и воспитание на деца од предучилишна возраст како професионална дејноста на физички лица, *Службен весник на РМ*, бр. 62/13.

³¹ Чл. 84-87 Закон за заштита на деца, *Службен весник на Република Македонија*, бр. 23/13, 12/14, 44/14, 144/14, 10/15, 25/15, 150/15, 192/15, 27/16, 163/17, 21/18, 198/18 и *Службен весник на Република Северна Македонија*, бр. 104/19, 146/19, 275/19, 311/20, 294/21 и 150/22.

³² Регистар физичких лица који самостално обављају одређене послове збрињавања и васпитања деце као професионалну делатност води се у прописаној форми и поред општих идентификационих садржи и податке о врсти услуга које се пружају, просторних услова, броју и датуму издавања лиценце, као и податке о продужетку, обнављању, односно одузимању исте. Чл. 6 Правилник за формата, содржината и начинот на водење на Централниот

степену Државној комисији за одлучивање у управни и поступак из радног односа.³³

Физичко лице са корисником услуга закључује уговор у писаној форми, којим уређује време, место, начин, врсту и накнаду за обављене услуге бриге и васпитања деце. Физичко лице одређене послове бриге и васпитања деце може да обавља само као основну делатност. Физичко лице које као професионалну делатност обавља послове бриге и васпитања деце одговара за штету коју лично изазове, односно за штету коју изазове ангажовани волонтер. Исто тако, приликом пружања услуга у обавези је да поштује личност корисника, његово достојанство и неповредивост личног и породичног живота, да чува као пословну тајну податке и информације личног и породичног карактера, као и да чува службену и професионалну тајну. Исто тако, физичко лице у обавези је да води евиденцију корисника и пружених услуга,³⁴ као и да доставља податке о свом раду (на захтев), као и годишњи извештај надлежном министарству. Решење о престанку обављања одређених послова из професионалне делатности бриге и васпитања деце престаје да важи уколико физичко лице умре, поднесе захтев за престанак обављања послова из предметне делатности или изгуби општу или посебну здравствену способност, односно ако му је правноснажним решењем надлежног суда одузета или ограничена пословна способност. Физичком лицу које професионално обавља послове бриге и васпитања деце одузима се решење за обављање одређених послова из делатности уколико: му је правноснажним решењем надлежног суда одузето вршење родитељског права; му је изречена казна правноснажном судском пресудом којом је осуђено за кривично дело насиље у породици, одузимање малолетног лица, небрига или злостављање малолетног лица или инцест, кривично дело против полних слобода без

регистар на установи за деца, Регистарот на јавните установи за деца основани од општината, општината во градот Скопје и градот Скопје, Регистарот на агенцији за давање услуги за чување и нега на деца од предучилишна возраст, Регистарот на физички лица кои самостојно вршат одредени работи од дејноста згрижување и воспитание на деца како професионална дејност и Регистарот на детски градинки/центри за ран детски развој како организациони единици, *Службен весник на Република Македонија*, бр. 61/13 и 158/16.

³³ Чл. 88 Закон за заштита на деца, *Службен весник на Република Македонија*, бр. 23/13, 12/14, 44/14, 144/14, 10/15, 25/15, 150/15, 192/15, 27/16, 163/17, 21/18, 198/18 и *Службен весник на Република Северна Македонија*, бр. 104/19, 146/19, 275/19, 311/20, 294/21 и 150/22.

³⁴ Физичко лице које самостојно обавља одређене послове из делатности бриге и васпитања деце предшколске узрасти како професионалну делатност води евиденцију корисника услуга и евиденцију услуга које садрже: датум пружања услуга, име, презиме и пол корисника услуга, националност, држављанство, адресу, телефонски број, врсту и кратак опис услуге која му се пружа и број и датум закључења уговора о пружању услуга. Чл. 1-7 Правилник за формата, содржината и начинот на водење на евиденцијата на корисниците и дадените услуги од страна на физичко лице кое самостојно врши одредени работи од дејноста згрижување и воспитание на деца како професионална дејност, *Службен весник на РМ*, бр. 62/13.

обзира на изречену санкцију и код које је у складу са законом утврђено дискриминаторско понашање. Физичком лицу које професионално обавља послове бриге и васпитања деце одузима се решење за обављање истих и уколико не одстрани констатоване недостатке утврђене приликом вршења надзора над законитости рада, односно уколико послове не обавља лично или од стране компетентног ангажованог волонтера или уколико користи услуге других лица супротно решењу за обављање послова из предметне делатности. Надлежни министар доноси решење о престанку или одузимању решења за обављање одређених послова из делатности физичког лица, против ког може да се изјави жалба у другом степену Државној комисији за одлучивање у управни и поступак из радног односа. Физичко лице ком је издато решење за обављање одређених послова из делатности може привремено да престане да обавља послове због болести или из других оправданих разлога о чему мора одмах писмено да обавести надлежно министарство (о чему министар доноси решење), као и родитеље, односно старатеље деце.³⁵

Од посебног значаја за разматрање компетентности лица за обављање послова бриге и збрињавања деце је и питање ограничене могућности родитеља или старатеља да провере да ли је кандидат за обављање послова дадиле осуђиван за кривична дела против полне слободе извршених према малолетним лицима. Наиме, Закон о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима³⁶ предвиђа да се о осуђеним лицима од стране Управе за извршење кривичних санкција води посебан регистар који садржи: име и презиме осуђеног; јединствени матични број грађана осуђеног; адресу пребивалишта; податке о запослењу осуђеног;³⁷ податке о значају за физичко препознавање осуђеног

³⁵ Чл. 89 – 91 Закон за заштита на деца, *Службен весник на Република Македонија*, бр. 23/13, 12/14, 44/14, 144/14, 10/15, 25/15, 150/15, 192/15, 27/16, 163/17, 21/18, 198/18 и *Службен весник на Република Северна Македонија*, бр. 104/19, 146/19, 275/19, 311/20, 294/21 и 150/22.

³⁶ Закон о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима примењује се на пунолетне учиниоце који су према малолетним лицима извршили следећа кривична дела: силовање; обљуба над немоћним лицем; обљуба са дететом; обљуба злоупотребом положаја; недозвољене полне радње; подвођење и омогућавање вршења полног односа; посредовање у вршењу проституције; приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетног лица за порнографију; навођење малолетног лица на присуствовање полним радњама; искоришћавање рачунарске мреже или комуникације другим техничким средствима за извршење кривичних дела против полне слободе према малолетном лицу. Чл. 3 Закона о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима, *Службени гласник РС*, бр. 32/13.

³⁷ У Регистар лица осуђених за кривична дела против полне слободе извршена према малолетним лицима уписују се подаци о послодавцу осуђеног лица (назив, седиште и адреса, ПИБ и матични број), датум заснивања и престанка радног односа или другог облика радног ангажовања, као и подаци о радном месту или пословима које осуђени обавља. Чл.

и његове фотографије; ДНК профил осуђеног; податке о кривичном делу и казни на коју је осуђен; податке о правним последицама осуде, као и податке о спровођењу посебних мера. Предметни подаци могу се дати суду, јавном тужиоцу и полицији у вези са кривичним поступком који се води против лица о коме се води посебна евиденција, надлежној организационој јединици полиције, као и организационој јединици Управе за извршење кривичних санкција надлежној за третман и алтернативне санкције, а на образложен захтев и државном органу, предузећу, другој организацији или предузетнику, ако још трају правне последице осуде и ако за то постоји законски заснован оправдани интерес. Прописана је обавеза за државне и друге органи, правна лица или предузетнике који раде са малолетним лицима, да затраже податак да ли је лице које треба да заснује радни однос код њих, односно обавља послове са малолетним лицима, уписано у посебну евиденцију. У складу са међународним споразумом подаци из посебне евиденције могу се дати и иностраним државним органима.³⁸ У упоредном праву у циљу заштите деце и спречавања учиниоца кривичних дела против полне слободе извршених према малолетним лицима да поново изврше ова дела, прописани су јавни регистри, примера ради, правни систем Републике Северне Македоније уређује Регистар осуђених лица за кривична сексуалне злоупотребе малолетних лица и педофилију. У циљу обезбеђивања заштите безбедности и здравља деце прописано је да су подаци о осуђеним лицима који су унети у Регистар јавни и на тај начин доступни свим родитељима и старатељима, који претрагом могу да утврде да ли у њиховој околини живе лица која су осуђена за кривична дела повезана са сексуалном злоупотребом малолетних лица, педофилијом и трговином малолетног лица.³⁹

И у САД регулисан је транспарентан приступ дефинисаним подацима о статусу сексуалних преступника. Анализа криминалног рецидивизма сексуалних преступника у САД обухвата правне оквире који уређују регистрацију података, обавештавање јавности, јавни приступ регистру, доступност регистра путем интернета и активно обавештавање заједнице (примера ради: најјављивањем ослобађања или доласка сексуалних преступника у локалним новинама).⁴⁰

4. Правилника о начину вођења посебне евиденције о лицима осуђеним за кривична дела против полне слободе извршена према малолетним лицима, *Службени гласник РС*, бр. 76/15.

³⁸ Чл. 13 и 14 Закона о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетним лицима, *Службени гласник РС*, бр. 32/13.

³⁹ Чл. 1, 2 Закона за Посебен регистар за лица осудени со правосилна пресуда за кривични дела за сексуална злоупотреба на малолетни лица и педофилија, *Службен весник на РМ*, бр. 11/12 и 112/14.

⁴⁰ J.J. Prescott, Jonah E. Rockoff, Do sex offender registration and notification laws affect criminal behavior? *Journal of Law and Economics*, 2011; 54 (1), стр. 165 и 166. <https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1079&context=articles>, 01. септембар 2022. год.

Имајући у виду, елаборирану правну регулативу и чињеницу да сексуално насиље над децом изазива велику пажњу и забринутост јавности из којих произилазе и захтеви за измену законодавства у контексту строжег санкционисања сексуалних преступника и примену превентивних, безбедносних и казних мера уз повећан ниво транспарентности регистра.

ЗАКЉУЧАК

Унапређење радноправног статуса дадиља у праву Републике Србије првенствено подразумева нормативно дефинисање самог појма и уређивање природе и обима посла, доношењем посебног закона и пратећих подзаконских аката. Предлог да се усвоји посебан закон којим би било регулисано обављање делатности дадиље и да се донесу подзаконски акати који би ближе уредили предметну материју намеће се као примат, имајући у виду комплексност и значај делатности дадиље и потребе за адекватном радноправном заштитом извршилаца. Регулисање радноправне заштите дадиља првенствено подразумева прецизно дефинисање овог појма и одређивање да је дадиља физичко лице које је уписано у именик дадиља и које чување, исхрану, бригу, негу и васпитање деце до узраста од 14 година обавља као професионалну делатност у стамбеном или пословном простору који служи за обављање делатности дадиље или у стамбеном простору родитеља, а које лице предметну делатност обавља као предузетник или је запослено код предузетника који обавља предметну делатност. Поред појмовног и статусног одређивања помоћних дадиља, потребно је и да се прецизира да дадиље предметну делатност могу да обављају у организационом облику предузетника или да буду запослене код предузетника уз обавезан упис у прописани регистар, односно именик дадиља, односно помоћних дадиља. Потребно је одредити услове за обављање послова дадиље у погледу: пословне и здравствене способности, образовања и познавања језика, као и сметње које би онемогућавале лицу да обавља предметне послове уколико је правноснажно осуђено или се против њега води кривични поступак за дефинисани опсег кривичних дела, нема изречену безбедносну или заштитну меру забране обављања делатности, нема изречену санкцију за насиље у породици, односно није му одузето вршење родитељског права. Исто тако, потребно је да се установи регистар и именик дадиља и помоћних дадиља, као и услови за упис и брисање уписаних субјеката. Исто тако, имајући у виду, да извршење кривичних дела против полне слободе малолетних лица изазива интересовање и забринутост јавности, неопходно је рестриктивније да се регулишу превентивне мере и санкције преступницима, као и да се повећа транспарентност регистра лица осуђених за ова кривична дела.

С обзиром, да професионални послови дадиље могу да се обављају не само у родитељском дому, већ и у стамбеном простору дадиље или другом пословном простору, неопходно је да се прецизирају технички и функционални услови који исти морају да испуне, да би се обезбедио здрав и безбедан боравак деце. Неопходно је да се наметне обавеза осигурања од опште и професионалне одговорности за штету коју би детету, родитељу или трећем лицу могла да проузрокује дадиља обављањем делатности уз обавезу обнављања осигурања. Да би се обезбедио адекватан ниво неге и бриге о деци потребно је и да се одреди максималан број деце који могу да се чувају, а сагласно њиховом узрасту и психо – физичким способностима.

Посебна пажња треба да се посвети едукацији дадиља и да се усвоји посебан програм оспособљавања, који би минимално обухватао заштиту на раду, мере противпожарне заштите, руковање противпожарним апаратима, мере спашавања и евакуације деце и прву помоћ, укључујући основне поступке пружања прве помоћи, технике оживљавања, поступање у случају уганућа или прелома екстремитета, као и пружање помоћи у случају појаве крварења, промрзлина, убода или угриза. Програм оспособљавања дадиља треба да обухвати и комуникацијске вештине са децом сагласно њиховом узрасту и нивоу менталног развоја уз посебан сегмент едукације који би посвећен раду са децом са сметњама и потешкоћама у развоју. Дадиље треба да буду упознате и са основама професионалне тајне и обавезама поштовања моралних, религијских и културолошких начела породице код које су ангажоване, а морају да буду едуковане и да превенирају вршњачко насиље уз методе и технике ненасилног решавања сукоба између деце. Дадиље треба да науче и основе дечије психологије и предшколске и школске педагогије и методе рада са децом са потешкоћама у развоју, као и са надареном и креативном децом. Едукација дадиља треба да обухвати и хигијенско-епидемиолошке мере за заштиту здравља детета, као и упознавање са симптомима заразних и других болести деце, а програм оспособљавања треба да има за резултат способност дадиље да уочи промене у здравственом стању детета и да препозна симптоме патолошких стања и да благовремено и ефикасно поступа у процесу збрињавања детета и обавештавања родитеља. Нормативни оквир едукације дадиља требао би да обухвати и основе неге и бриге о деци (физиолошке потребе, одржавање личне хигијене), као и здраве исхране. С обзиром, да посао дадиље подразумева и бригу о активностима детета, намеће се као потреба да буде едукована да осмисли игре чије је извођење примерено узрасту и могућностима детета и које подстичу његов психо – физички и социјални развој уз безбедно и рационално коришћење савремене технологије. Неопходно је да дадиље буду упознате и са радноправном заштитом (заснивање и престанак раднога односа, зарада, годишњи одмори итд.), као и са основама предузетништва (регистрација предузетника, основе

књиговодства, вођење финансијске документације и др.). Исто тако, потребно је да буду компетентне за израду дневног, недељног, месечног и годишњег плана рада са децом, као и пословне документације попут збирних евиденција, као и адресара за свако појединачно дете, односно информативних картица за хитне случајеве. Поред теоријске, организовала би се и практична настава у установама социјалне заштите, здравственим установама, васпитно – образовним установама и другим релевантним институцијама. Након окончања програма оспособљавања дадиља, вршила би се усмена, писмена и практична провера стечених знања и вештина. Да би се обезбедило компетентно и ефикасно обављање послова дадиље неопходно је и нормативно регулисање вршења стручног, здравственог и инспекцијског надзора над њиховим радом.

Регулисање радноправног статуса дадиља треба да омогући и већи ниво заштите извршилаца од „рада на црно“, мобинга, дискриминације, повреде личног интегритета, неплаћеног прековременог рада, непоштовања прописа из области безбедности и здравља на раду, односно из области заштите приватности и да обезбеди достојанствено обављање дефинисаних послова.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

- Бранко Лубарда, *Радно људо – Расправа о достојанству на раду и социјалном дијалоју*, Правни факултет Универзитета у Београду Центар за издаваштво и информисање, Београд 2012.
- Vera Pavlou, „Whose equality? Paid domestic work and EU gender equality law“, *European equality law review* 2020 (1), 36-46. <https://eprints.gla.ac.uk/219106/1/219106.pdf>, 01. септембар 2022. год.
- Зоран Ивошевић, *Радно људо*, Правни факултет Универзитета Унион, ЈП Службени гласник, Београд 2009.
- Љубинка Ковачевић „Плаћени рад у домаћинству послодавца“, *Радно и социјално људо* XVII 2/2013, 75–103. Љубинка Ковачевић, *Заснивање радног односа*, Универзитет у Београду, Правни факултет, Београд 2021.
- Мила Петровић, „Безбедност и здравље на раду запослених у домаћинству послодавца са посебним освртом на стандарде Међународне организације рада“, *Радно и социјално људо* 2/2019, 267-286.
- Предраг Јовановић, „Посебна радноправна заштита појединих категорија радника“ *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 4/2015, 1459–1486.
- Предраг Јовановић, Дарко Божичић, „Право запосленог на приватност као сегмент безбедности и здравља на раду“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 3/2018, 855-868.
- Сенад Јашаревић, „Флексибилизација рада – решење или заблуда“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 4/2012, 173–192.
- Сенад Јашаревић, Горан Обрадовић, „Актуелност радног права Србије и нови изазови“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 92/2021, 35-57.

- Roger Blanpain, *European labour law*, Wolters Kluwer Law & business, Fourteenth and revised edition, Alphen aan den Rijn 2013.
- J.J. Prescott, Jonah E. Rockoff, Do sex offender registration and notification laws affect criminal behavior? *Journal of Law and Economics* 2011; 54 (1), 161-206. <https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1079&context=articles>, 01. септембар 2022. год.
- Jennifer N. Fish, *Domestic workers of the world unite! A global movement for dignity and human rights*, New York University press, New York 2017.
- Zakon o dadilјama Republike Hrvatske, *Narodne novine*, br. 37/13 i 98/19.
- Zakon за заштита на деца, *Службен весник на Република Македонија*, бр. 23/13, 12/14, 44/14, 144/14, 10/15, 25/15, 150/15, 192/15, 27/16, 163/17, 21/18, 198/18 и *Службен весник на Република Северна Македонија* бр. 104/19, 146/19, 275/19, 311/20, 294/21 и 150/22.
- Zakon о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободe према малолетним лицима, *Службени гласник РС*, бр. 32/13.
- Zakon за Посебен регистар за лица осудени со правосилна пресуда за кривични дела за сексуална злоупотреба на малолетни лица и педофилија, *Службен весник на РМ*, бр. 11/12 и 112/14.
- Zakon о раду Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – УС, 113/17, 95/18 – аутентично тумачење.
- Правилник о начину вођења посебне евиденције о лицима осуђеним за кривична дела против полне слободe извршена према малолетним лицима, *Службени гласник РС*, бр. 76/15.
- Pravilnik о начину провођења надзора над обављањем дјелатности дадилје, *Narodne novine*, br. 96/13.
- Pravilnik о uvjetima простора, опремљености простора одговарајућом опремом и осталим uvjetima за обављање дјелатности дадилје, *Narodne novine*, br. 74/13 i 27/20.
- Pravilnik о облику, садржају и начину вођења регистра особа које обављају дјелатност дадилје, те облику, садржају и начину вођења именука дадилја и именука помоћних дадилја, *Narodne novine*, br. 96/13.
- Pravilnik о провођењу надзора над provedбом Закона о дадилјамa и propisa done-сенih на temelju tog Закона, *Narodne novine*, br. 96/13.
- Правилник за поблиските услови, критериуми и начинот на вршење на одредени работи од дејноста згрижување и воспитание на деца од предучилишна возраст како професионална дејност на физички лица, *Службен весник на РМ*, бр. 62/13.
- Правилник за формата, содржината и начинот на водење на евиденцијата на корисниците и дадените услуги од страна на физичко лице кое самостојно врши одредени работи од дејноста згрижување и воспитание на деца како професионална дејност, *Службен весник на РМ*, бр. 62/13.
- Правилник за формата, содржината и начинот на водење на Централниот регистар на установи за деца, Регистарот на јавните установи за деца основани од општината, општината во градот Скопје и градот Скопје, Регистарот на агенции за давање услуги за чување и нега на деца од предучилишна возраст, Регистарот на физички лица кои самостојно вршат одредени работи

од дејноста згрижување и воспитание на деца како професионална дејност и Регистарот на детски градинки/центри за ран детски развој како организациони единици, *Службен весник на Република Македонија*, бр. 61/13 и 158/16.

Odluka o donošenju Programa osposobljavanja za poslove dadilje, *Narodne novine*, br. 89/2013.

Odluka o dijelu programa osposobljavanja za poslove dadilje koji su dužne pohađati osobe koje imaju završenu 1., 2. ili 3. razinu visokog obrazovanja smjera: učiteljski, pedagoški, psihološki, edukacijsko-rehabilitacijski studij, studij socijalne pedagogije, studij logopedije, studij socijalnog rada i studij sestринства, *Narodne novine*, br. 108/13, 111/13.

Нацрт Закона о радном ангажовању због повећаног обима посла у одређеним делатностима, <https://www.minrzs.gov.rs/sr/dokumenti/predlozi-i-nacrti/sector-za-rad-i-zaposljavanje/javni-poziv-za-ucisce-u-javnoj-raspravi-o-nacrtu-zakona-o-radnom-angazovanju-zbog-povecanog-obima-posla-u-odredjenim-delatnostima>, 25. август 2022. године

Aleksandra T. Popović
Belgrade Land Development Public Agency
a_aleksandra@yahoo.com
ORCID ID: 0000-0002-6512-1634

Labor Protection of Nannies

Abstract: *Nannies work is specific and highly sensitive, considering that it includes keeping and caring for children according to their age, taking care of physical and psychological health, safety, nutrition and hygiene, respecting their rights, personal integrity and dignity. The nannies job description includes taking care of children's daily rest, play, entertainment, school duties, free activities, and may also include taking children to and from school, on recreational and additional educational activities, with continuous monitoring and improvement of their physical, emotional, intellectual and social development. Education and upbringing of children is also an important segment of the nannies activity, as well as teaching life and social skills, according to the parents instructions. Bearing in mind the peculiarities and nature of the job of a nanny, there is a need to more precisely determine their labor protection in the law of the Republic of Serbia. By creating a more precise legislative framework for the performance of nannies, multiple benefits would be achieved: nannies would receive a higher degree of labor law protection, and parents and children would have greater security, because it would be possible for children to be cared for by professionally qualified persons in an adequately arranged space, in the prescribed manner under the continuous supervision and control of competent institutions over their work.*

Keywords: *employment relationship, labor law protection, nanny.*

Датум пријема рада: 05.09.2022.

Датум достављања коначне верзије рада: 23.09.2022.

Датум прихватања рада: 08.12.2022.